

فهرست مطالب

۷	مقدمه مترجم فارسی
۱۱	مقدمه مترجمان کردی
۱۵	میجر نوئل کیست؟
۹۴	۲۲ آب در عیتتاب تا ۲۱ ایلول در حلب
۹۴	گزارش درباره‌ی عشیره‌ی کرد رشوان
	(گزارش درباره‌ی عشیره‌ی کرد آتمی که در منطقه کوهستانی بین مرعش و ملاتیه سکونت دارند)
۱۱۱	چند نکته درباره عشیره بیزک کرد
۱۱۶	کردهای کورجیک ساکن بخش آکچی داغ در ۲۵۰ مایلی ملاتیه
۱۲۳	چند توضیح درباره ساکنین بخش بازار جیک
۱۲۷	مشخصه‌های اجتماعی یک عشیره کرد
۱۳۰	خانواده بدرخانی
۱۳۳	پسران بدرخان که در حال حاضر در قید حیات هستند
۱۳۷	پسران امین عالی بدرخان
۱۳۸	فرزندان طاهر بیگ
۱۴۰	دیگر اعضاء متشخص خانواده بدرخانی‌ها
۱۴۱	چند توضیح پیرامون سرشماری حکومت ترک
۱۴۱	روستای بولگاری کرد در بخش ملاتیه
۱۴۵	روستای کاشول کرد در بخش ملاتیه
۱۴۶	روستای یوکاربنزی

۱۴۸	روزشمار کردی
۱۵۲	بینش و دیدگاه مردم کرد در متن پند پیشینیان (امثال و حکم)
۱۵۳	نگرش به آزادی و دشمنی
۱۶۱	نگرش به ازدواج
۱۶۳	نگرش به زن
۱۶۳	نگرش به رابطه بین نر و ماده
۱۶۴	نگرش به دین
۱۶۵	نگرش به ثروت و پول
۱۶۶	نگرش به مهمان
۱۶۷	نگرش به سران عشایر و بزرگان
۱۶۸	بعضی از امثال و حکم کردی دقیقاً شبیه امثال و حکمی است که در اروپا رایج است
۱۶۸	برخورد کردها با همسایگان‌شان
۱۶۹	نگرش به ترک‌ها
۱۶۹	نگرش به فارس‌ها
۱۷۰	نگرش به آرامنه
۱۷۰	نگرش به اعراب
۱۷۱	نگرش به نسطوری‌ها
۱۷۲	توضیحاتی درباره‌ی چند عشیره دیگر کرد
۱۷۲	۱. عشیره‌ی کلیحلی
۱۷۲	۲. عشیره‌ی چیکالان «چه‌قه‌لان»
۱۷۳	۳. عشیره‌ی یوفان
۱۷۳	۴. عشیره‌ی هه وایدی
۱۷۴	چند توضیح در خصوص عشیره‌ی بالیان کرد

مقدمه مترجم فارسی

کتاب یادداشت‌های میجر نوئل از معدود اسناد مهم جاسوسی انگلیس است که فرصت چاپ و نشر پیدا کرده است. این کتاب بخشی از گزارش ویژه جاسوس برجسته انگلیس در سال ۱۹۱۹ یعنی پس از اتمام جنگ جهانی اول و همزمان با برگزاری کنفرانس صلح پاریس برای ایجاد زمینه مساعد اجرای سیاست‌های استعماری انگلیس در تقسیم خاورمیانه و به‌ویژه کردستان عثمانی تهیه شده است. در این گزارش به وضوح دو روی سکه ریاکارانه و استعماری سیاست انگلیس در بهره‌گیری از اختلافات قومی و مذهبی و دامن زدن به آن به عنوان اهرم فشار بر کشورهای را می‌توان دید. این کتاب از ابعاد مختلف قابل توجه و تأمل می‌باشد که به‌طور اجمال به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

الف. میجر نوئل مأموریت داشت نقشی را که لورنس در عربستان عهده‌دار بود (زمینه تشکیل کشور عربی باگرایش‌های ناسیونالیسم عرب در برابر تجزیه خلافت اسلامی) در کردستان عثمانی ایفا کند، نوئل تلاش وسیعی کرد تا زمینه ناسیونالیسم کردی را با ایجاد نفرت از آرامنه و ترک‌ها برای بهره‌برداری‌های آینده فراهم نماید و در این مسیر چنان ماهرانه عمل کرد که اعتماد بسیاری از روشنفکران کرد را جلب و از خود شخصیتی در حد منجی در اذهان آنها ثبت نمود تا جایی که دو نویسنده و متفکر بزرگ کرد، استاد رفیق حیلمی و توفیق وهبی اعتقاد داشتند که اگر خواسته‌های نوئل جامه عمل می‌پوشید کردها به آرزو و آرمان‌های خود دست می‌یافتند، که تاریخ نشان داد این تفکر سرابی بیش نبوده است.

ب. مترجمین کرد کتاب میجر نوئل متأسفانه به سادگی از کنار مأموریت اصلی نوئل می‌گذرند و به ظاهر نوشتار او توجه دارند و به همین دلیل در تحلیل نگرش نوئل به انحراف می‌روند و همین امر موجب شده که شیفته نظرات ریاکارانه نوئل شوند، در حالی که مأموریت اصلی نوئل مهار و کنترل تحرکات کردها بوده. نوئل وظیفه داشت با وعده‌های خود تا پایان کنفرانس صلح پاریس کردهای امپراطوری عثمانی را به انگلیس و مصوبات کنفرانس امیدوار نگه دارد و اجازه ندهد کردها در آن زمان مشکلی ایجاد کنند و نیز با سیاست‌های انگلیس همسو باشند. او در این امر نیز موفق عمل کرد تا جایی که برای انجام مأموریت خود در سفر طولانی در کردستان برای توجیه کردها از خانواده متشخص و با نفوذ بدرخانی‌ها که در میان مردم کرد از احترام خاصی برخوردار بودند به عنوان اعضای هیئت همراهش بهره گرفت و پس از اتمام مأموریت آنها را تنها گذاشت تا توسط حکومت عثمانی و ترک‌های جوان اعدام، تبعید و آواره شوند.

ج. میجر نوئل وظیفه داشت رفتار و تحرکات رسمی، دیپلماتیک و سیاسی انگلیسی‌ها را که بر خلاف وعده و وعیدهای داده شده به کردها بود و همزمان در امپراطوری عثمانی و خاورمیانه اجرا می‌شد توجیه نماید و در ظاهر خود را مخالف آن سیاست‌ها نشان دهد و وانمود کند که او تلاش می‌کند نگرش مقامات رسمی انگلیس را تغییر دهد و این امید واهی را در میان کردها زنده نگه دارد که طرح استقلال یا خودمختاری را به نتیجه خواهد رساند و کردها را بر ارامنه ترجیح می‌دهد. در این مسیر به اختلافات و نفرت بین کرد و ارامنه و ترک‌ها دامن می‌زد.

د. یادداشت‌های میجر نوئل جدای از اهداف و مأموریت اصلی او، حاوی مطالب ارزنده و اطلاعات مفیدی درباره اوضاع اقتصادی و فرهنگی عشایر و روستاهای مناطق کردنشین می‌باشد، همچنین در خصوص رابطه بین ارامنه، کردها و ترک‌ها اطلاعات خوبی ارائه می‌دهد و گنجینه زیبایی از

فرهنگ عامه، لالایی‌ها، ضرب‌المثل‌ها، اعتقادات و باورهای مردم کرد از دیدگاه یک انگلیسی در این کتاب جمع آوری شده است که البته جای بحث و بررسی دارد.

یادداشت‌های میجر نوئل در سال ۱۳۶۲ مطالعه و ترجمه شد و در سال ۱۳۷۴ مقدمات چاپ آن فراهم گردید که متأسفانه عملی نشد و این مثنوی تأخیر شد تا اینکه به همت مؤسسه وزین رسا امکان چاپ و انتشار آن فراهم گردید، مجدداً در اوایل سال ۱۳۹۸ با حوصله و اشتیاق به بازخوانی و ویرایش آن اقدام شد، در متن ترجمه امانت کاملاً رعایت شده و هیچ دخل و تصرفی در آن به عمل نیامده و اگر توضیحاتی لازم بوده در پاورقی نظرات و توضیحات مطرح گردیده است که با (م-ف) مشخص شده است.

تلاش شد تصاویری درباره شخصیت‌های مطرح شده در متن کتاب و نمایه‌هایی به آخر کتاب تحت عنوان «نام‌نامه»، «جای‌نامه» و «نام‌های عمومی» افزوده شود تا ارتباط با مطالب راحت تر و دسترسی به مطالب آسان تر صورت گیرد.

هر چند مدت زمان زیادی از ترجمه کتاب می‌گذرد ولی با توجه به تحولاتی که در منطقه همه روزه روی می‌دهد و حضور بیگانگان در منطقه و به‌ویژه انگلیسی‌ها با چهره و سیاست جدیدشان مطمئناً کتاب حاضر برای همه به‌ویژه جوانان و محققین همواره تازگی خواهد داشت چون استراتژی قدرت‌های استعماری نسبت به خاورمیانه تغییری نکرده بلکه تاکتیک‌ها فرق کرده‌اند. زیبایی تاریخ در آن است که هر زمان می‌توان از آن درس گرفت و چراغ راه آینده قرار داد.

در خاتمه لازم می‌دانم از جناب آقای محمدرضا ناجیان، مدیر محترم انتشارات رسا و آقایان حمید هادی‌زاده‌مقدم و علی اکبر کاظمی که در بخش‌های فنی کتاب قبول زحمت کردند سپاس‌گزاری کنم. همچنین از خانم دکتر ندا خیری

مطلق، آقای دکتر عبدالله خیری مطلق و خانم سونا خیری مطلق و آقای محمد کریمی که مشوق و همراه بودند تشکر نمایم و این نوید را به خوانندگان گرامی بدهم که ترجمه کتاب‌های کردستان در سال‌های جنگ جهانی اول نوشته دکتر کمال مظهر احمد و قیام ۱۸۸۰ نوشته دکتر صالح قفتان و همچنین کرد نوشته مینورسکی به همت والای مؤسسه رسا در دسترس علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت، قصور و کمبودهای حقیر را به دیده اغماض بنگرید و با راهنمایی و ارشاد خود مرا یاری فرمایید.

به پایان آمد این دفتر حکایت همچنان باقیست

رضا خیری مطلق

۱۳۹۸/۹/۱۴

مقدمه مترجمان کردی

کتاب «یادداشت‌های روزانه میجر نوئل از مأموریت ویژه‌اش در کردستان» گذشته از هدف اصلی مأموریت و چگونگی انجام و میزان موفقیت او و هیئت همراهش یکی از مهمترین اسناد انگلیسی‌ها درباره منطقه می‌باشد.

منطقه‌ای که از دیرباز چشم طمع قدرت‌های مختلف زیادی همچون روم ترک^۱ و... به ثروت، سامان، خاک و آب آن دوخته شده است. کتاب حاضر حلقه کوچکی از سلسله‌ی دور و دراز گزارش‌های سازمان اطلاعات بریتانیا درباره منطقه کردستان مخصوصاً منطقه وان و ارتفاعات دجله به‌شمار می‌آید. گزارش حاضر قطره‌ای از دریای بیکران گزارش‌های محرمانه محسوب می‌شود که خوشبختانه فرصتی یافته است تا به دنیای آزاد راه یابد و روشنگر مسائل بسیاری باشد و نشان دهد که پس از جنگ اول جهانی سازمان اطلاعات بریتانیا چه نقش مهمی در طراحی جغرافیای سیاسی جدید منطقه داشته است. نباید فراموش کرد که سازمان‌های اطلاعاتی بریتانیا از دیرباز زمینه‌ی مساعدی برای فعالیت عوامل و مأموران و افسران سیاسی خود در کل عراق و به‌ویژه منطقه کردستان عراق ایجاد کرده و نیز جای پای مستحکمی برای خود در دیگر مناطق کردستان ترکیه و ایران و سوریه فراهم نموده.

بدون توجه به هدف و نتیجه‌ی این گزارش (برای سازمان اطلاعات انگلیس)؛ باید گفت مطالب آن به حقیقت نزدیک بوده و نشانگر عمق پیریشانی و نهایت مشکلات مردم کرد در آن زمان می‌باشد و به تفصیل درباره عشایر و شاخه‌های

۱. منظور امپراطوری عثمانی می‌باشد. م

فرعی آن روسای عشایر و رجال بزرگ کرد سخن گفته و ابعاد اقتصادی زندگی روزمره آنها را روشن می‌سازد، آمار افراد مسلح و توان جنگی کردها را مشخص می‌کند و اطلاعاتی درباره جنگ‌های آنها و همچنین انواع لهجه‌ی کردی این منطقه ارائه می‌دهد. گلچینی از فلکلور و ادبیات شفاهی کردی را نیز که خود ثروت ارزشمندی است جمع‌آوری کرده است. همچنین سند معتبر و قابل اعتمادی ارائه می‌دهد مبنی بر اینکه قزلباش‌ها کرد هستند و به کرد بودن خود افتخار می‌کنند و به کردی سخن می‌گویند، آواز می‌خوانند و لباس کردی می‌پوشند، بدین طریق تحلیل و نظریه‌ی بسیاری از شرق‌شناسان بیگانه را که تصور کرده‌اند قزلباش‌ها کرد نیستند را رد می‌کند.*

نه میجر نوئل دوست بسیار دلسوزی برای کردها بوده و نه کردها چندان نیرومند بودند تا نوئل به‌خاطر خوش‌آمد آنها چیزی گفته باشد، ولی حقایق و وقایعی را که نوئل در سفرهای خود در کردستان مشاهده کرده به‌قدری واضح و روشن بوده است که او را وادار ساخته است تا با خود و دیگران صادق باشد (تا حدودی هم صادق بوده)!!

هرچند کتاب حاضر عاری از ایراد و لغزش نیست اما سندی است... سندی مطمئن و مورد وثوق وزنده بر اینکه مردم کرد صاحب آئین و آداب و رسوم والایی هستند. او در گزارش خود درباره حقوق مردم کرد که در پیچ و خم سیاست‌های جهانی نادیده گرفته شده است سخن می‌گوید و نیز نقش منفی و مغرضانه حزب «اتحاد و ترقی» را در برابر مردم کرد افشا می‌کند و اعلام می‌دارد که گروه‌های کمالیست و اتحادی‌ها نه تنها حق مردم کرد بلکه دیگر ملت‌ها را پایمال کرده و موجودیت آنها را نیز انکار کرده‌اند و از هر طرف به جان مردم کرد افتاده‌اند استثمار و تبعید کردها سرلوحه سیاست کریه و جنایتکارانه عثمانی‌ها

*. در خصوص این ادعای مترجمان (که قزلباش‌ها کرد هستند) سند معتبری ارائه نشده و در جای خود مورد بحث قرار خواهد گرفت اما در خصوص صفویه نظریه ضعیفی مبنی بر اینکه اصالتاً کرد بوده‌اند وجود دارد. م - ف.

بوده است. این کتاب چگونگی پیدایش و شکل‌گیری گروه‌های سیاسی کرد در استانبول و اعضای اصلی این گروه‌ها را معرفی می‌کند. درباره خانواده مبارز بدرخانی‌ها که برای احقاق حق مردم کرد زحمت‌ها کشیده و قربانی‌ها داده‌اند صحبت می‌کند.

نکته قابل ذکر این است که مترجمان به‌ویژه مترجم انگلیسی متن اصلی را دقیقاً و بدون دخل و تصرف ترجمه کرده و چنانچه تغییری را لازم دانسته آن را مشخص کرده و پاورقی‌های زیادی هم به آخر کتاب افزوده تا خواننده گرامی بتواند به همه مواردی که نوئل درباره آنها بحث کرده است دست یابد باید گفت متن انگلیسی که به دست ما رسیده متنی ساده و بدون زیرنویس و توضیحات بوده. امیدواریم که خوانندگان عزیز از کاستی‌ها و به‌ویژه کاستی‌های مهم اغماض نکنند و از سر علاقه و دلسوزی به ما گوشزد نمایند مطمئن هستیم که نویسندگان و مترجمین کرد در آینده کوشش خواهند کرد تا اسناد و مدارک دیگری همچون یادداشت‌های نوئل را بیابند و به نظر آیندگان و افکار عمومی جهان برسانند چرا که خلق کرد نیز خلقی است همچون خلق‌های دیگر این جهان...

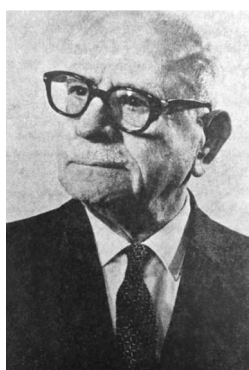
ح جاف

ح نیرگسه جاری

میجر نوئل کیست؟

میجر نوئل

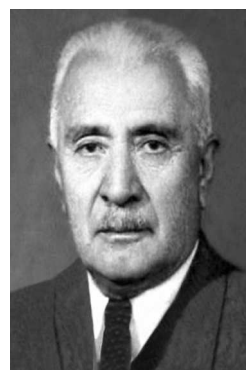

استاد توفیق وهبی

میجر نوئل افسری ورزیده متین و خبره بود. فارسی را به‌خوبی می‌دانست با اوضاع و احوال خلق‌های خاورمیانه و روسای عشایر آنها آشنا بود. نوئل در ابتدا در میان ایلات بختیاری کار می‌کرد و با زیرکی تمام موفق شد این ایل بزرگ را علیه آلمانی‌ها تحریک کند و این امر خود خدمت بزرگی به شرکت نفت ایران که یک شرکت انگلیسی بود محسوب می‌شد. نوئل در سال‌های پس از جنگ اول جهانی موفق شد به جامعه کردها نفوذ کند و با سران عشایر و سران سیاسی کردستان رابطه مستحکمی ایجاد نماید. زبان کردی را به‌طور کامل و پخته آموخته بود. مرحوم استاد توفیق وهبی گفته که خودش معنی اصطلاحات خاص کردی را به نوئل آموخته است. هرچند نوئل بیش از چند سال* در بین کردها کار نکرده ولی در همان مدت کم نظر بسیاری از مردان نامدار کرد را به خود جلب کرد تا جایی که فردی مثل

*. مدت ۳ یا ۴ سال نوئل در کردستان بود.

استاد رفیق حیلیمی یکی از روشنفکران کرد آن زمان. به این باور رسیده بود که اگر در آن دوره کارها به وفق مراد میجر نوئل پیش می‌رفت. خلق کرد به بسیاری از حقوق و آرزوهای خود دست می‌یافت. نوئل پس از مدت کمی از کردستان تبعید شد، آن‌طور که انگلیسی‌ها می‌گفتند او را برای مأموریت ویژه‌ای به قفقاز فرستادند. به هنگام بازگشت در رشت (که در کنار دریای قزوین واقع شده) به دست انقلابیون جنگل اسیر شد ابتدا مورد شکنجه و آزار زیادی قرار گرفت پنج ماه تمام در آنجا زندانی بود پس از شکست انقلابیون جنگل و امضاء پیمان صلح، نوئل نیز آزاد شد. زمانی که در زندان بود نقشه زیادی برای فرار کشید که در هیچ یک از آنها موفق نبود و هر بار نیز شکنجه و آزارش بیشتر می‌شد زمانی که از زندان آزاد شد به بغداد برگشت. بیش از پیش تشنه سرکشی و تمرد و ماجراجویی بود لذا به‌عنوان افسر سیاسی به کرکوک

رفیق حیلیمی

نهضت جنگل در جنگ جهانی اول

اعزام شد و در آغاز قیام ضدانگلیسی شیخ محمود برزنجی مأموریت یافت به سلیمانیه برود^۱.

نوئل قبل از اینکه در ایران مسئولیت کار سیاسی پیدا کند به عنوان افسر گردان پیاده چهل و چهار (میوواوا) در سپاه هندوستان خدمت می‌کرد که بعداً در بوشهر ایران به سمت جانشین سیاسی منصوب شد.

واسموس جاسوس آلمانی

در بهار سال ۱۹۱۵ نوئل موفق شد یک واقعه تاریخی را به نام خود رقم بزند و مشهورترین جاسوس آلمانی «واسموس ۱۹۳۱-۱۸۸۰» را شخصاً دستگیر کند. آلمانی‌ها به منظور ایجاد آشوب واسموس را به بندر کوچک «دیلام» که در شمال بوشهر واقع است اعزام کرده بودند جاسوس آلمانی موفق شده بود از چنگ نگهبان ایرانی خود فرار کند و در صدد آن بود که روز بعد نوئل را در دام عشایری که آنها را فریب داده بود، گرفتار کند. نوئل به سختی خود را از این دام نجات داد و او را دستگیر کرد.

بر اساس منابع آرشیوی انگلیس: نوئل دانشکده نظامی را در انگلستان به اتمام رسانده و در ادارات سیاسی وزارت خارجه بریتانیا در هندوستان خدمت کرده. مراجعه شود به:

Documents on British Foreign Policy Vol . IV P.P. 693 , 742

استاد رفیق حیلمی نیز در بخش نخست (یادداشت‌ها) یش به کرات این

۱. در هند و خلیج (فارس) به عنوان جانشین سفیر عربستان در (اهواز) مشغول به کار بود به هنگام گشت و گردش در دشت‌های کارون و کوه‌های بلند بختیاری نیز همان سوار چالاک و فرزند بود و در این طریق چنان مهارت و چابکی و شجاعت پیدا کرد که یکی دو سال قبل از جنگ اول جهانی برای شرکت در مسابقات اسب‌دوانی و به دست آوردن کاپ مسابقات ورزشی انتخاب شد این مسابقه در آن زمان در جهان ورزش بزرگترین رویداد محسوب می‌شد «شکار گراز در حالت سواری». سی. جی. ادمونز.

موضوع را مطرح کرده و خود معاصر نوئل بوده و مدتی نیز با او کار کرده است. امیدواریم این کتاب «یادداشت‌های روزانه میجر نوئل» روشنگر این مباحث باشد. دکتر کمال مظهر احمد در کتاب - کردستان در سال‌های جنگ جهانی اول - می‌نویسد نوئل به هر جایی که سفر کرده بر این امر تأکید نموده است که نیت حکومت بریتانیا نسبت به کردها پاک و صادقانه است و گزارشات کامل و زیادی درباره کردها و رابطه آنها با خلق ارمنی و مسائل جنبی دیگر به لندن می‌فرستاد و تلاش می‌کرد که تصویری روشن و شفاف از اوضاع کردستان و خواست‌ها و آرزوهای ساکنین آن ارائه دهد و در گزارش‌هایش به شدت از کردها و حقوق به‌حق مردم کرد پشتیبانی کرده و دلیل آن نیز این بود که: میجر نوئل از یک سو شیفته صفات نیک و مردانگی مردم کرد بود و از سوی دیگر خود نیز آرزو داشت که «لورنس»^۱ کردها بشود.

مصطفی کمال پاشا

توماس ادوارد لورنس

دکتر کمال مظهر احمد

کمالیست‌ها از نشست و برخاست‌های نوئل دچار شک و تردید شده بودند به‌همین دلیل مصطفی کمال و دیگر مسئولین این نشست و برخاست‌ها را تحت نظر گرفتند. دکتر کمال مظهر در این باره می‌گوید:

۱. ولی نوئل تلاش می‌کرد از ایفای نقش مشخص و مؤثر در رویدادهای آن روز به دور باشد لورنس نیز همان احتیاط را داشته است - مترجم.

خودم از مرحوم اکرم بیگ جمیل پاشازاده^۱ «دیاریگری» سؤال کردم آیا نوئل در ملاقاتش تلاش کرده است برای جذب مردم آنها را فریب دهد؟ و برای این منظور پول و پله‌ای پخش کرده است؟ اکرم بیگ در جوابم گفت که او چنین کاری نکرده بلکه نوئل خود را مهمان جامعه کرد می‌داند که اکرم بیگ نیز عضوی از آن جامعه می‌باشد.

سفر نوئل به کردستان ترکیه کمالیست‌ها را نسبت به انگلیسی‌ها بی‌اعتماد کرده بود به همین دلیل خود انگلیسی‌ها برای رفع این شبهه شایع کرده بودند که سفر و فعالیت‌های نوئل هیچ ارزش و اهمیتی ندارد تا حدی که سرهنگ «ب بیل» افسر سیاسی انگلیسی‌ها همزمان با سفر نوئل به کردستان در حلب با ریش سفیدان و افراد مؤثر اجتماعی «خریوت» و «ملاطیه» و «دیاریگر» دیدار کرد و به آنها اعلام داشت که حکومت فخریه بریتانیا از سفر و اقدامات نوئل اطلاعی ندارد و نیز راضی نیست که هیچ افسر انگلیسی تبلیغ کند (همان منبع قبلی که او نیز از کتاب - مصطفی آتاترک - صفحه ۱۳۶ آورده است).

مورخ دکتر کمال مظهر در این باره می‌گوید: این برخورد مستربیل مشخص می‌کند که سیاست بریتانیا نسبت به مسئله کرد سیاستی چند وجهی و ریاکارانه بوده است چرا که اولاً یک گروه سرباز انگلیسی در این مأموریت همراه او بود دوماً نوئل که فردی سیاستمدار و آینده‌نگر بود مسلماً یک چنین کار با اهمیتی را بدون دستور رسمی کشورش انجام نمی‌داد.

استاد رفیق حیلمی در بخش دوم (یادداشت‌ها) یش در مورد نوئل می‌گوید در بخش اول گفتیم که نوئل به همراه احمد فایق یکی از اهالی سلیمانیه - به کردستان ترکیه رفته بود تا با بزرگان و میهن پرستان کرد ملاقات کنند ولی جنبش مصطفی کمال در این روزها مانع این کار شد و اقدام به تعقیب نوئل و احمد فایق کردند (که به کمک تعدادی از سران عشایر کرد خود را نجات دادند).

استاد رفیق حیلمی در همان بخش دوم می‌نویسد: در بعضی منابع دیگر دیده

۱. یکی از اعضای هیئتی بوده که به همراه نوئل به کردستان آمده بود.

است که نوئل به این دلیل به کردستان ترکیه رفته تا به کردهای آنجا اطمینان دهد که تمامی حقوق آنها در کنفرانس صلح تحقق خواهد یافت نباید به هیچ وجه آشوب و بلوا بر پا کنند چون متفقین به دیده احترام به خلق کرد می‌نگرند.^۱

ح - جاف

ح - نیرگسه جاری

۱. همین گفته نشان می‌دهد که انگلیسی‌ها صداقت نداشتند و حتی روشنفکران کرد چقدر ساده‌لوحانه با وعده‌های انگلیسی‌ها فریب می‌خوردند.